

ДОРСКА СЕОБА

1. МИГРАЦИЈЕ

Источно Средоземље крајем XIII, почетком XII века п. н. е. захваћено је великим сеобама. Египат, у време владавине Рамзеса III, угрожавају тзв. народи са мора. Хетско царство се клони паду. У овом периоду разорена је Троја, која никад више неће повратити свој некадашњи сјај.

Микенска цивилизација нестаје у периоду између 1200 и 1100. године п. н. е. Популација некад моћних градова приметно опада све док није нестало грађанске културе на територији копнене Грчке. Велики број градова је уништен. Умешним занатлијама се губи траг, јер друштво не може да их подржава.

Колико је од микенске цивилизације заиста изгубљено? У овом периоду нестаје *Микенско* писмо, познато још и под називом *Линеар Б*. Последица распада микенског света није само у губитку писма, већ долази и до прекида глобалне комерцијалне мреже коју су Микењани остварили са територијама ван копна. Престаје трговина са Малом Азијом, Блиским истоком, Египтом... Интересантно да и горе поменуте земље међусобно прекидају везе. Како нема трговине, привреда у Грчкој назадује, јер ова територија располаже ограниченим ресурсима. Једина повољна околност је та, што у овом периоду за територију Грчке није заинтересована ниједна од већих страних сила.

Без писаних докумената тешко је утврдити шта је проузроковало колапс микенске цивилизације. Период од пет векова остаје мистерија, позната под називом *Мрачно* доба Грчке. Данас је усвојено мишљење, што значи да не мора бити правило, да је овај период условљен услед сеобе Дораца, једног од грчких племена.

2. ТРАДИЦИЈА О СЕОБИ ДОРАНА

Мада једна група научника, а међу њима и Ј. Белох, сматра да су Дорци одувек насељавали област Пелопонеза, античка традиција не дели тај став. О дорској сеоби сведоче Херодот, Тукидид, Аполодор, Диодор, Паусаније, као и археолошки налази.

Тукидид сматра да су Дорани заузели Пелопонез осамдесете године после пада Троје. Ератостен, који је живео у III веку п. н. е., у свом делу Хронологија тврди да је Пријамова Троја разорена 1184. године п. н. е. Ако прихватимо ову годину као тачну, следи да су Дорани настанили Пелопонез око 1104. године п. н. е. Атински говорник Исократ и његов ученик Ефор¹ су били уверења да је дорска сеоба почела 1069. године п. н. е.

Сеоба Дораца је највероватније везана за сеобу Тесалаца и Беоћана, која се, према Тукидиду, одиграла шездесет година после тројанског рата. Тесалци, предвођени Хераклидима, напуштају Треспротију, која се налазила у јужном Епиру, и насељавају област која ће по њима добити име Тесалија. Тесалци су потиснули Беоћане, који су до тада насељавали јз. део Тесалије. Беоћани напуштају Тесалију и насељавају Кадмејеву земљу, која ће по њима добити име Беотија.

---

¹ Ефор из Киме је био беседник и државник, а живео је у V/IV веку п. н. е. Написао је прву општу историју Грка која почиње од повратка Хераклида на Пелопонез.

Херодот у свом делу пише да су Дорани у време Деукалиона, савременика грчког потопа, становали у земљи Фијотиди (Тесалија), а за време Дора у земљи испод Осе и Олимпа, званој Хистијеотиди. Кад су их Кадмејци протерали, настанили су се у области Пинда под именом *makednoi*. Пиндар, хорски лиричар VI/V века п. н. е., такође сведочи да су Дорци настањивали обронке Пинда. Са овог простора прелазе у Дриопиду, која ће потом бити преименована у Дориду. У време сеобе Тесалаца и Беоћана, Дорци, предвођени Хераклидима, напуштају Дориду, с циљем да продру на Пелопонез.

Продор Дораца на Пелопонез античка традиција објашњава као повратак Хераклида. У миту о Хераклидима одржавају се историјска збивања с краја II миленијума п. н. е. везана за дорску сеобу.

После Хераклове смрти, Еуристеј, владар Микене, Тиринта и Мидеје и давнашњи непријатељ Херакла, настојао је да уништи Хераклово потомство. Хераклиди, бежећи пред гневом Еуристеја, били су приморани да напусте Пелопонез. Античка традиција разликује Дорце од Хераклида. Херакле је ахајски јунак, из Персејевог рода. Егимије, син родоначелника дорских племена — Дора, једном приликом позвао је у помоћ Херакла ради заједничке борбе против Лапита. Херакле се одазвао позиву и у знак захвалности Егимије му је даровао трећину свог краљевства. Када је Хераклов син Хил, после смрти оца, био принуђен да напусти Пелопонез, он одлази на север Доранима и дели власт са Егимијевим синовима — Памфилом и Диманом. Отуда потомци Хила јесу Хилеји, а друга два дорска племена су Памфили и Димани.

Аполодор² сведочи да се Хил, пошто је убио Еуристеја, вратио на Пелопонез. Једна година је протекла у миру, а следеће године разне несреће су се сручиле на Пелопонез. Пророчиште је објавило да је то кривица Хераклида јер су се пре времена населили у очинској земљи. Хераклиди су били приморани да поново напусте Пелопонез.

Није прошло много времена а нестрпљиви Хил је прешао преко Истма на Пелопонез. Хераклиде је сачекао Еуристејев наследник са великом војском; да не би дошло до крвопролића Хил је предложио да се сукоб реши двобојем и при том је обећао да, у случају пораза, Хераклиди сто година неће поновити напад на Пелопонез. На двобој је изашао Ехем, краљ Тегеје, и убио је Хила. Пошто је мир склопљен Хераклиди су напустили Пелопонез.

Међутим, Хилови потомци нису одржали обећање. Покушали су да пређу на Пелопонез преко Истма, али су доживели пораз. Треба поменути да су откопани остаци одбрамбеног зида на Истму, који потиче из XIII века п. н. е. Први покушаји Дораца да освоје Пелопонез преко Истма датују се у време вероватно пре тројанског рата.

После овог времена Хераклиди су неко време мировали. Полибије и Паусаније сведоче да су Дорци поново кренули на Пелопонез из Дориде, предвођени браћом Теменом, Аристомедом и Кресфонтом. Одлучили су да овај пут на Пелопонез продру преко морског теснаца између Етолије и Ахаје (Рион и Антирион). Пошто су им били потребни бродови замолили су за помоћ Локрићане. Место у Локриди, на коме су грађене лађе, названо је Наупакт. Овде је убијен Аристомед, који је за собом оставио синове близанце Еуристена и Прокла. Чини се да су Дорци заиста прешли из Етолије у Ахају код Риона. Тада се Темен утврдио у Арголиди, Аристомедови синови у Лаконији, а Кресфонт у Месенији.

Прва саопштења о Доранима, која налазимо у хомерским поемама, везана су за острва Крит и Родос. Према *Одисеји* Дорани су населили источни део Крита. У другом певању *Илијаде*, иако се Дорани ту не помињу директно, налази се занимљива прича о њиховом вођи Глеполему, Херакловом сину, који је због нехотичног убиства напустио отаџбину и отпловио на Родос, где је основао три дорска града Јализос, Линдос и Камирос.

---

² Живео је у II веку п. н. е. Саставио је једну хронику која обухвата време од пропасти Троје до половине II века п. н. е.

Д. Г. Редер, на основу наведеног, у Историји старе Грчке пише:
„Тако би се могле реконструисати, разуме се само као вероватне, прве етапе дорске сеобе: из јужне Македоније неки Дорани су кренули на острва Крит и Родос, а други, копненим путем, у Тесалију и Епир...

... (пошто) су прешли Крисејски (Коринтски) залив из Наупакта према рту Рију... без задржавања су прошли Ахају и Аркадију (Паусанија, V, 4, 1) и заузели најплодније и најгушће насељене делове Пелопонеза: Арголиду, Лаконију, Месенију, а такође и Истамску превлаку.

Освајање нове територије одвијало се постепено... Напад с копна подржан је и с мора — бродовима који су крстарили Егејским морем. Тако је напад на Коринт почео искрцавањем у Солигеји на обали Саронијског залива (Тукидид, IV, 42, 4), а приликом освајања као упориште Доранима је служио приморски град Теменј (Паусанија, II, 38, 1). Мегара је настањена много касније него Коринт... Дорани су и Арголиду освајали постепено. Домаће становништво сачувало је своја грађанска права и образовало допунске филе, које су се прикључиле трима дорским филама. Мирним путем прикључени су Флинут (Паусанија, II, 38, 1), Трезен (исти 30, 10) и Сикион (исти 6, 5); становништво ових градова поделило је своја имања с дошљацима, а касније се посве слило са њима. У другим случајевима Ахајци су напуштали своју домовину као што се, на пример, десило у Епидуру (Паусанија, II, 26, 1 – 2)... Много спорије... одвијало се освајање Лаконије.

У западном делу Пелопонеза Дорани су населили Месенију... У традицији постоји помен о образовању посебног дорског полиса (Стеник-лар) на месенској територији...”³

3. А Р Х Е О Л О З И О С Е О Б И Д О Р А Н А

Археолошким истраживањима је утврђено да су крајем XIII, почетком XII века п. н. е. градови на простору континенталне Грчке доживели талас разарања. Научници су дошли до три објашњења:

- а. После тројанског рата на простору континенталне Грчке долази до унутрашњих немира што доводи до разарања градова.
- б. Услед промене климе долази до миграције становништва са севера на југ, услед чега долази до пропасти микенске цивилизације.
- г. Инвазија једног ратоборног племена, у овом случају Дораца, доводи до уништења градова.

Недостатак прве теорије објаснићемо на примеру града Пила. Овај град разорен је у периоду када и сви остали градови микенске цивилизације. Ако прихватимо да је дошло до унутрашњих немира, обично после борби, ситуација се мање-више среди и народ настави са животом. Међутим, Пил више никад није поново настањен. Многи други градови су такође заувек напуштени. Мало је вероватно да прва теорија одговара стварном следу догађаја. Међутим, готово је привлачно прихватити овакво објашњење: услед промене климе један народ напушта своје станиште и осваја нова. Тако Дорци су услед неповољне климе на северу напустили своју прапостојбину и стали запоседати нове територије на југу. Својом сеобом Дорци покрећу и друга мања племена. Треба имати на уму да је ово само једна смела претпоставка.

Дорска сеоба трајала је неколико деценија, а освајачи су надирали у таласима. Наведену претпоставку потврђује традиција о бројним прелазима Хераклида преко Истма. Исто тако, археолошким истраживањима је утврђено да је Микена разорана у три наврата: у првом налету непријатеља разорене су само куће испред зидина града, у другом налету, мада је нападнута, тврђава је успела да се одржи и у трећем налету, дакле око 1150. године п. н. е., Микена је коначно уништена.

³ Д. Г. Редер, Грчка насеља раног периода на Балканском полуострву и у Малој Азији, Историја старе Грчке, Сарајево 1959.

Сеобу Дораца могли су покренути Бриги, племе које је са севера упало у Македонију и Тракију, а потом у северну Грчку.

4. ПОСЛЕДИЦЕ СЕОБЕ ДОРАНА

1. Пад микенске цивилизације
2. Распоред грчких племена се готово више не мења
  - Јонци насељавају:
    - Атику, Еубеју
    - Кикладе, Спорада, Хиос, Самос
    - Јонију (Лидија и северна Карија)
    - градови: Милет, Пријена, Ефес, Клазомена, Фокеја, Смирна
  - Еолци насељавају:
    - Беотију, Тесалију
    - Лемнос, Лезбос (град Митилена), Самотраку, Имброс
    - Еолију (Троада и Мизија)
    - градови: Антиса, Метимна, Кима Фриконска, Лариса
  - Ахајци насељавају:
    - Аркадију
  - северозападна племена насељавају:
    - Ахају, Елиду
    - Етолију, Акарнанију, Локриде, Фокиду
  - Дорци насељавају:
    - Мегариду, Коринтију, Арголиду, Лакедемонију, Месенију
    - Коркиру, Леукаду
    - Кигеру, источни део Крита⁴, Кос, Родос
    - Дориду (јужна Карија)
    - градови: Книд, Халикарнас.

5. СУДБИНА СТАРОСЕДЕОЦА

Део староседеоца се асимилирао са дошљацима, док је део одлучио да напусти своје старо станиште и насели ново.

Староседеоци:

- а. Спарта — хелоти — Ахајци
- б. Тесалија — пенести — Еолци који настањивали Тесалију пре доласка Дораца.

Бежанија:

- а. Атика:
  - Тукидид — сви који су истеривани услед побуне, рата долазе у Атину
  - Пausанија — потомци Мелеја дошли у Атину
- б. Аркадија
- в. приобални део Ахаје
- г. Месенија, Трагамес (?) у близини Пилоса.

Отпор:

Највише побуна било је у Лаконији. Пausаније сведочи о борби између Дораца и становника града Амикле, који се налазио у близини Спарте. Отпора је било и у Месенији.

Извори:

- Херодотова Историја I, превео са старогрчког Милан Арсенић, Нови Сад 1980.

---

⁴ Одисеја

Литература:

- Д. Г. Редер, Грчка насеља раног периода на Балканском полуострву и у Малој Азији, Стара Грчка, Сарајево 1959.
- Драгослав Срејовић, Александрина Цермановић-Кузмановић, Речник грчке и римске митологије, Београд 1989³.
- N. G. L. Hammond, A history of Greece to 322 B. C., Oxford 1959.
- Скрипта из историјске географије

Белешке:

- са предавања С. Ферјанчић у току зимског семестра 2001/2002.